

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА
ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В ЦИФРОВУ ЕПОХУ:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 22 квітня 2026 року

Том 2

Одеса
2026

УДК 34:004:316.4(477)
С 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 23.04.2026 р.)*

За загальною редакцією академіка **С. В. Ківалова**

С70 Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху:
сучасні виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квіт-
ня 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса :
Фенікс, 2026. – Т. 2. – 684 с.
ISBN 978-617-8763-16-9

Матеріали конференції узагальнюють результати наукових досліджень і практич-
них напрацювань учених, фахівців та представників професійних спільнот, виконаних
в умовах воєнного часу та глибоких суспільних трансформацій.

У збірнику представлено широкий спектр наукових розвідок і практико-орієнто-
ваних досліджень, що охоплюють актуальні проблеми публічного та приватного права,
функціонування держави, судової та правоохоронної системи, а також трансформації
суспільних процесів у цифрову епоху. Значну увагу приділено питанням адміністра-
тивного, фінансового, конституційного, міжнародного, морського та митного права, а
також сучасним викликам у сфері кримінального права, кримінального процесу, кри-
міналістики та оперативно-розшукової діяльності.

Окремі наукові секції присвячені проблемам удосконалення судоустрою, діяльності
прокуратури, адвокатури та інших правоохоронних органів, розвитку трудового права
і права соціального забезпечення, а також реформуванню цивільного, господарського,
земельного, екологічного та енергетичного права. Збірник відображає також міждисци-
плінарний характер сучасних досліджень, охоплюючи питання філософії права, світо-
вих соціально-політичних процесів, соціології та психології, економіки та підприємни-
цтва в умовах війни і повоєнного відновлення. Важливе місце посідають дослідження
у сфері інформаційних технологій, кібербезпеки, штучного інтелекту та математичного
моделювання як ключових чинників забезпечення національної безпеки.

Крім того, у збірнику висвітлено проблематику педагогіки, лінгвістики права, пере-
кладознавства, журналістики, фізичної та військової підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти та прак-
тиків у галузях права, економіки, соціології, психології, політології, інформаційних тех-
нологій і суміжних дисциплін.

УДК 34:004:316.4(477)

Відповідальний за випуск професор **М. Р. Аракелян**

Матеріали видано в авторській редакції.

ISBN 978-617-8763-16-9

© НУ «Одеська юридична академія, 2026
© Автори статей, 2026

Московчук Дмитро Олександрович

ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
КРАЇН ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ 179

Павлова Юлія Сергіївна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ В УМОВАХ
СУДОВОЇ РЕФОРМИ 182

Полуніна Ольга Олександрівна

ЦИФРОВІ ДОКАЗИ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ,
ДОСТОВІРНОСТІ ТА ОЦІНКИ 185

Полюк Юлія Іванівна

ПИСЬМОВА КОНЦЕНТРАЦІЯ МАТЕРІАЛУ СПРАВИ ТА CASE MANAGEMENT ЯК НАПРЯМКИ
АДАПТАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ У ПЕРІОД
ВОЄННИХ ТА ПОСТВОЄННИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ 187

Притуляк Валерій Миколайович

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ СУДОВИХ
РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ 191

Цал-Цалко Юлія Юліївна

СУТНІСТЬ ОКРЕМОГО ПРОВАДЖЕННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ 193

Яніцька Інна Анатоліївна

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА 197

Боярчук Віталій Вікторович

ЩОДО УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ 199

Волков Максим Сергійович

МІЖНАРОДНІ АКТИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ІНСТИТУТ ОБМЕЖУВАЛЬНОГО ПРИПИСУ У
СПРАВАХ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ОКРЕМІ АСПЕКТИ 201

Кисельов Вадим Костянтинович

СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ОСОБЛИВОСТІ
ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ ПОШКОДЖЕННЯ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 205

Пересипко Дмитро Володимирович

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ ТА УЧАСНИКИ СПРАВИ: ПРОБЛЕМИ
РОЗМЕЖУВАННЯ 209

Сатановська Олена Валентинівна

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОЗОВІВ ПРО ЗАХИСТ ЖИТЛОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ 213

Снітко Андрій Сергійович

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЮРИДИЧНОЮ АРГУМЕНТАЦІЄЮ ТА СУПЕРЕЧЛИВОЮ
ПРОЦЕСУАЛЬНОЮ ПОВЕДІНКОЮ 215

**СЕКЦІЯ 15. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ТА ПАТЕНТНОЇ ЮСТИЦІЇ**

Харитоновна Олена Іванівна

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ» І ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ
ОСВІТНИХ ВІДНОСИН 219

Ульянова Галина Олексіївна

ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО
АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ» 222

Бааджи Наталія Пилипівна

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В ОСВІТІ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 225

Галунова Лариса Ігорівна

ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ
ОБОРОНОЗДАТНОСТІ 228

Галупова Лариса Ігорівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри права інтелектуальної власності та патентної юстиції,
кандидат юридичних наук, доцент*

ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ

Технології подвійного призначення є одним із найскладніших і найменш досліджених об'єктів у системі права інтелектуальної власності. Питання їх правової кваліфікації й досі не отримало однозначного вирішення ні в доктрині, ні в законодавстві, а проблематика обмеження обороноздатності таких технологій набуває особливої гостроти в умовах воєнного стану в Україні та загальносвітових тенденцій до жорсткішого контролю за трансфером стратегічних знань.

Вихідним питанням є саме визначення технологій подвійного призначення як правової категорії. Закон України № 549-IV «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» розуміє під товарами подвійного використання «окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у тому числі окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України» [1]. Паралельно Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» дає власне визначення технологій подвійного призначення як таких, що крім цивільного застосування можуть використовуватись для розроблення, виробництва або використання озброєння, військової чи спеціальної техніки [2]. Існування цих двох законодавчих підходів уже створює термінологічну колізію: один акт говорить про «товари подвійного використання», інший – про «технології подвійного призначення», причому між цими поняттями немає чіткої ієрархії та взаємної відсилки.

З точки зору права інтелектуальної власності, технологія як така є складним комплексним об'єктом. Відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», об'єктом технології визнаються наукові та науково-прикладні результати, об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема, винаходи, корисні моделі, твори науки, комп'ютерні програми, комерційні таємниці), а також ноу-хау. Іншими словами, технологія не є самостійним об'єктом права інтелектуальної власності у класичному розумінні – вона являє собою ансамбль різнорідних охоронюваних та неохоронюваних результатів ін-

телектуальної діяльності. Це ускладнює її правову кваліфікацію та вибір ефективного правового режиму охорони та захисту.

Для технологій подвійного призначення ця проблема посилюється через нагромадження публічно-правових обмежень поверх приватноправових режимів охорони. Якщо звичайний патент забезпечує своєму власнику виключне право використовувати та відчужувати права на винахід, то технологія з оборонним потенціалом може з моменту подання заявки потрапити під режим засекречування. Відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», секретний винахід – це винахід, що містить інформацію, віднесену до державної таємниці [3]. Фактично це означає, що той самий об'єкт може бути одночасно і об'єктом права інтелектуальної власності з формально визнаними майновими правами, і предметом державного засекречування, яке обмежує реалізацію цих прав.

Як вказується в літературі, між патентуванням, яке передбачає реалізацію прав інтелектуальної власності, та режимом засекречування, який суттєво обмежує такі можливості, існує колізійність. Власник патенту на секретний винахід не може вільно відчужувати своїх прав: згідно з чинним законодавством, передача виключних майнових прав на секретний винахід можлива лише за погодженням із державним експертом, а ліцензійний договір щодо нього укладається також виключно з дозволу відповідного державного органу [4, с.60]. Крім того, секретні винаходи не можуть бути примусово відчуженими або припиненими через невикористання, що створює асиметричний правовий режим порівняно зі звичайними патентами.

Ця асиметрія має реальний економічний вимір. У сфері оборони існує окрема категорія – секретні винаходи та корисні моделі, які дають змогу захистити технологію без її публічного розкриття, однак через особливий доступ до такої інформації розробники фактично позбавляються конкурентних переваг на ринку і не отримують повноцінної комерційної вигоди від своїх розробок [5]. Це підштовхує частину інноваторів до альтернативної стратегії – режиму комерційної таємниці, коли патентування є небажаним або неможливим.

Проблема вибору між винаходом (корисною моделлю) і комерційною таємницею для технологій подвійного призначення є окремим і надзвичайно чутливим питанням. Патент на винахід (корисну модель) гарантує виключне право, але вимагає розкриття сутності технічного рішення через публікацію у відкритому реєстрі, що є неприйнятним для технологій із оборонним потенціалом. Комерційна таємниця не потребує реєстрації та розкриття, однак залежить від фактичного збереження конфіденційності і не дає захисту від незалежної паралельної розробки конкурентами. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» допускає охорону ноу-хау в режимі комерційної таємниці та передбачає відповідні ліцензійні конструкції, однак не враховує специфіку ситуацій, коли сама передача технології потребує дозволу органів державного експортного контролю незалежно від волі сторін договору.

Варто чітко розрізняти ноу-хау і комерційну таємницю, хоча ці поняття часто вживаються як взаємозамінні. В українській доктрині проводиться розмежування: комерційна таємниця охоплює будь-яку конфіденційну інформацію комерційного характеру, тоді як ноу-хау завжди стосується саме технічних або технологічних рішень і є результатом інтелектуальної, творчої діяльності [6, с. 260]. Законодавство ЄС взагалі розрізняє ці категорії ще чіткіше: комерційна таємниця в ЄС не породжує виключних прав, тоді як нерозкриті ноу-хау можуть визнаватись об'єктом права інтелектуальної власності. Відповідно, обороноздатність ноу-хау у сфері технологій подвійного призначення у межах ЄС і в Україні регулюється по-різному, що ускладнює укладення транскордонних угод [7, с. 67].

Обороноздатність технологій подвійного призначення на міжнародному рівні перебуває під впливом розгалуженої системи експортного контролю. Центральне місце в цій системі займає Васенаарська домовленість – добровільний багатосторонній режим контролю за експортом звичайних озброєнь та товарів і технологій подвійного використання, заснований 12 липня 1996 року в Нідерландах і об'єднуючий 42 держави-учасниці. Домовленість встановлює два контрольних списки: список товарів і технологій подвійного використання та список боеприпасів, – а держави-учасниці зобов'язуються запроваджувати національні механізми ліцензування і контролю щодо передач цих товарів [8]. Як підкреслюється Асоціацією з контролю над озброєннями [9], члени Домовленості двічі на рік обмінюються інформацією про видані ліцензії та здійснені передачі державам, що не є членами Васенаарських домовленостей, причому для особливо чутливих технологій – таких як матеріали для технологій-стелс чи радарів підвищеної точності – передбачено особливу вимогу «крайньої пильності».

Окремої уваги потребують питання про розподіл майнових прав між державою та приватними розробниками у сфері подвійних технологій. Захист оборонних технологій є не опцією, а необхідністю, оскільки технології, випробувані на полі бою, стають об'єктом як інвестицій, так і ворожого копіювання. Водночас режим засекречення нерідко діє на шкоду інтересам самих розробників: власник патенту на секретний винахід не отримує коштів або отримує менше, ніж очікував, через відсутність конкуренції та обмежені можливості комерціалізації. Фактично держава за рахунок режиму засекречення отримує де-факто контроль над технологією, не завжди забезпечуючи розробнику адекватну компенсацію.

Ще одним концептуальним викликом є динамічна природа технологій подвійного призначення. Технологія, яка сьогодні вважається цивільною, завтра може набути оборонного значення – і навпаки, технологія, розроблена для військових потреб, може знайти широке цивільне застосування. Ця нестабільність ускладнює правову кваліфікацію і вимагає постійного перегляду контрольних списків. Васенаарська домовленість підтвердила це на практиці: на сесії Планарного комітету у грудні 2024 року держави-учасниці переглянули розробки у сфері міжнародної безпеки та контролю за експортом з особливим акцентом на нових технологіях подвійного призначення.

Таким чином, технології подвійного призначення є особливим об'єктом права інтелектуальної власності, правовий режим якого формується на перетині приватного та публічного права і не може бути зведений ані до класичних конструкцій патентного права, ані до інститутів комерційної таємниці. Вирішення проблем їхньої правової кваліфікації та обороноздатності потребує не лише галузевих змін, але й системного правового мислення, здатного утримувати в рівновазі інтереси інноваторів, держави та міжнародної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: Закон України від 20 лютого 2003 року № 549-IV. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15#Text>
2. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14 вересня 2006 року. № 143-V. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16#Text>
3. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3687-XII. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text>
4. Горячов І. Д. Особливості регулювання патентування секретних винаходів та його трансформації в умовах воєнного часу. *Право та державне управління*. 2025. № 3. С. 38-42. URL: https://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2025/7.pdf
5. Нові правила гри для DEFENSETECH. Як розробникам зберегти права на оборонні винаходи. URL: <https://zn.ua/ukr/LAW/novi-pravila-hri-dlja-defensetech-jak-rozrobnikam-zberehti-prava-na-oboronni-vinakhodi.html>
6. Бегова Т. До питання про співвідношення понять «ноу-хау» і «комерційна таємниця». *Вісник академії правових наук України*. №4 (51). С. 256–265. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e7ae7be3-ea1f-49ef-8a62-81ec0f8ff9bc/content>
7. Ленго Ю. Правове регулювання комерційної таємниці за законодавством України та ЄС. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2023. № 45. С. 61-72.
8. Wassenaar Arrangement. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Wassenaar_Arrangement
9. The Wassenaar Arrangement at a Glance. URL: <https://www.armscontrol.org/factsheets/wassenaar>

Ключові слова: права інтелектуальної власності, технології подвійного призначення, винахід, корисна модель, публічний інтерес, приватний інтерес, обороноздатність.

Key words: intellectual property rights, dual-use technologies, invention, utility model, public interest, private interest, defense capability.